

Renaixement de la bassa gran de can Masdeu

Les fortes pluges de l'abril omplen la bassa que havia estat desbrossada

Text i fotos **Juanjo Fernández**

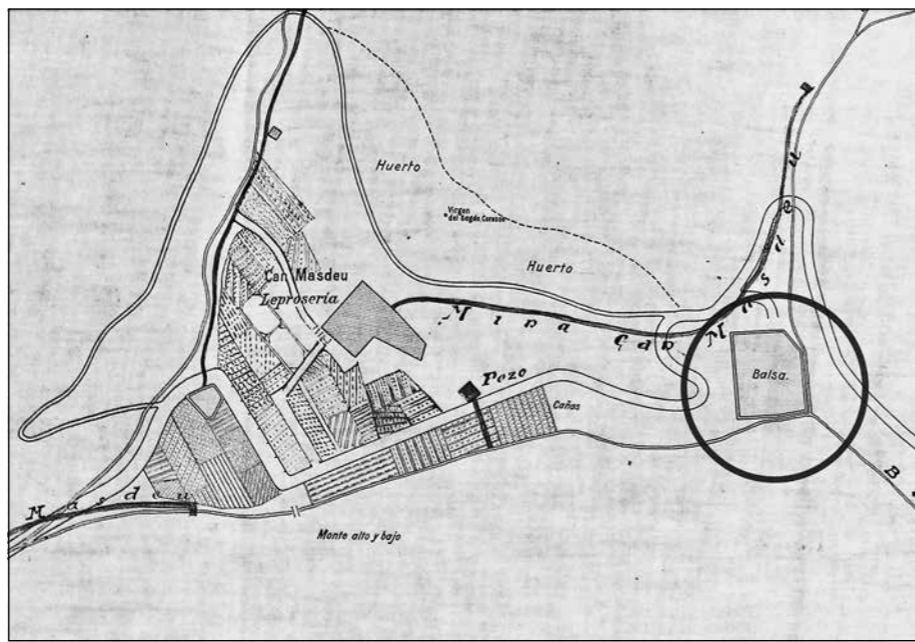
Les estadístiques de pluja mesurades per l'Observatori Fabra de Collserola mostren que l'any 2020 serà excepcional. La mitjana anual a Barcelona és d'uns 600 litres i enguany només fins el mes d'agost ja quasi hi havíem arribat. La part més important va caure en els primers quatre mesos a causa del temporal *Glòria* i les llevantades del mes d'abril quan la pandèmia del coronavirus ens tenia confinats a casa. Al final de confinament el mes de maig, vam poder sortir i vam veure que la natura havia fet alguns canvis en els entorns que encara no estan urbanitzats.

La finca de can Masdeu està situada en el traçat dels torrents del Forat del Vent i la Ventosa que menen cap a la ronda de Dalt prop la plaça Karl Marx. Fins el 1961 la masia havia estat hospital de llebreros de Sant Llätzer dependent de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau i després va estar unes dècades deshabitada.

Aquell vessant de la muntanya conegut popularment com vall de can Masdeu és molt ric en aigua que des de segles s'ha obtingut a través de mines i pous i emmagatzemada en basses. En l'actualitat la masia està habitada per un col·lectiu que depèn d'aquesta aigua per la higiene i per regar el horts. Van haver de reactivar les antigues mines que portaven dècades abandonades des que la masia havia perdut els usos rurals.

Per sobre de la masia i de l'inutilitzat nou hospital de Sant Llätzer i enmig de la llera del torrent existien les restes d'una gran bassa. Des de la part alta del camí de Sant Llätzer s'intuïa que la construcció devia tenir forma rectangular però només alguna de les parets eren visibles. La vegetació especialment canyissars ocultava quasi totalment l'estructura de l'obra.

El mes de març passat pocs dies abans

Plànol de 1924 de la finca de can Masdeu. Dins d'un cercle es veu la bassa gran

de l'inici del confinament l'entorn va ser desbrossat. Els canyissars i la vegetació que la ocultaven van ser tallats i van deixar a la vista més parets de la bassa (no en la totalitat) i la part de la construcció que devia controlar la sortida d'aigües.

Els orígens

No és aquesta bassa un dels elements d'aigua més antics de can Masdeu. De les tres mines d'aigua la més antiga té gravat a la llinda de la porta l'any 1680. Almenys des de finals del segle XIX, i probablement de molt abans, disposava de tres basses a tocar de la masia i els horts que recollien tant aigua de les mines com pluvials.⁽¹⁾ A través de canals i sifons que recorren els patis i els espais entre els edificis l'aigua de pluja era recollida i conduïda a la bassa més propera a l'edifici central. La bassa més gran de totes i amb diferència és la que ara ha quedat al descobert. Forma una figura

pràcticament quadrada d'uns 33 m de costat. A falta de mesures més exactes equival a uns 1000 m² de superfície. Desconeixem la fondària ja que la base està molt tapada per l'acumulació de terra especialment a la part més alta de la vall. El mur per on desaigua la bassa té una fondària de 3,3 m. Amb aquestes mesures aproximades el volum d'aigua seria més de 3500 m³ (3.500.000 litres), més volum d'aigua del que té la piscina olímpica de Montjuïc.

Documents de finals del segle XIX donen fe de l'existència de la bassa que era denominada "pantano". Es tracta d'un peritatge del 16 de desembre de 1893 de l'arquitecte Gabriel Borrell per decidir davant el jutjat un preu just a causa de les dificultats econòmiques de la família Llobera propietària de la finca.⁽²⁾ El cultiu més important de can Masdeu eren les vinyes i havien patit la plaga de la fil·loxera. Segons el perit "Respecto a las aguas vistas (aigua

de pluja) tampoco se puede fijar por modo exacto el caudal existente ya que este varia segon las epocas del año; sin embargo de los antecedentes tomados y observaciones hechas considerando las mines completamente limpias puede fijarse que aproximadamente se puede contar un caudal continuo de 16 a 20 plumas de agua resultando en cantidad bastante y suficiente para atender los usos y Servicios domesticos y a las necesidades de parte de regadiu de las que hay todavia cantidad sobrante que actualmente se desperdicia."

En aquella data la bassa ja devia estar construïda però no utilitzada o pendent de finalitzar les obres. "...constituyendo una edificacion importante aun cuando sea de carácter antiguo las obras que constituyen el pantano estan formadas de dos muros paralelos con otros transversales capaces para el aguante del peso de las aguas que deban contener otros aleros que forman el cierre de un gran perimetro y siendo en consecuencia de gran importancia."

La gran quantitat d'aigua subterrània de la vall era suficient per les necessitats d'aigua potable i de reg de la finca. En aquell final de segle la distribució d'aigua potable per les poblacions ja era un negoci que les societats d'aigües intentaven rendibilitzar. Segons el perit arquitecte, amb la activació de la bassa per recollir aigua de pluja podrien destinar l'aigua de les mines com a aigua potable i comercialitzar-la i poder destinar la de pluja de la bassa pel reg de conreus. "...que el agua abundante de que está dotada la finca asegura cumplidamente el Servicio de la casa de campo y torre el cultivo de la porcion de terreno regable y existe una cantidad importante de aguas sobrantes que sin perjuicios de lo mucho que podrian aumentarse con la captacion de las subterranas pueden destinarse no solamente al servicio de riegos de las propiedades vecinas inferiores de nivel si que tambien al abastecimiento de aguas potables para poblacion por estar reconocido que todas las citadas aguas son de primera calidad; ademas relativamente con poco coste pueden concluirse las obras del pantano ya empezado para dotar a la finca de un caudal fijo de unos 4000 m³ en deposito aumentando con consecuencia el numero de terrenos regables."

No sabem si la obra del "pantano" es va acabar i si l'aigua va tenir algun ús. L'entrada d'aigua a la bassa és a través d'un gran canaló situat al mig del torrent que devia desviar part de les aigües que baixaven. A ben segur en altres temps aquesta captació hagués portat disputes amb les finques veïnes. La finca contigua a can Masdeu baixant el torrent era can Santgenís (ara a tocar de la plaça Karl Marx) i les disputes entre les dues propietats per la captació de l'aigua d'aquella

Interior de mur de contenció prop del desaigüe

Canal al cantó més alt de la bassa que condueix l'aigua de pluja

vall van ser contínues i punyents en segles anteriors. L'Hospital de la Santa Creu havia comprat la finca Santgenís el 1890 i ara estava en tràmits de la compra de la finca Masdeu,⁽³⁾ així que la captació i explotació de l'aigua de pluja del "pantano" no ocasionaria disputes. Tampoc sabem si el càlcul de 4000 m³ que el perit estimava era real quan l'obra estigués acabada o era una apreciació per millorar les qualitats de la finca de cara a la venda.

Les llevantades de l'abril omplen la bassa

Quan va acabar el confinament el dia 2 de maig d'aquest any molts vam sortir a recuperar el temps perdut i retrobar-nos amb la natura propera. Les grans pluges del mes d'abril omplen el torrent de la Ventosa i troben la bassa preparada per rebre l'aigua. El canaló fa la seva funció i dirigeix l'aigua. La imatge de la bassa plena a vessar va canviar el paisatge durant uns dies. La natura ha continuat la seva tasca i la bassa ja torna a estar seca i plena de canyissars i vegetació. Potser seria el moment de fer un estudi arqueològic per acabar de documentar el "pantano" o per conservar-lo com un element històric de l'aigua de proximitat.

NOTES

- 1) Veure a la revista EL POU núm. 8 l'article "Can Masdeu, una masia supervivent a Horta"
- 2) Arxiu Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau AHSCP. Casa Masdeu. Doc. 31.
- 3) La finca can Masdeu va ser adjudicada per subhasta a l'Hospital de la Santa Creu el 1901.

Imatge inusual de la bassa completament plena després de les pluges del mes d'abril 2020. Al fons, els Tres Taurons

La bassa el mes de març de 2020 un cop retallada la vegetació que la ocultava

